

Irodalom-elhárításban

(Részlet a KOPÓIRAT című regényből)

Milyen szépen megálmodta – és fölépítette – ezt a mi Nagy-Zarándunkat! Ő sütötte ki. Hogy márpedig mi egyek vagyunk. Besenyő ivadékok! A Lajtától a Körösök forrásvidékéig, Ausztriától Erdélyországig.

Képzeldőtt. Azt álmodta meg, ami valóság. Tény és való. Szabadság.

Álom.

Egy jobb világról.

Ami pedig éppen hogy itt van. A nyakunkon. Csak ki kellene takarítani az ótvart.

III/III? ÁVH? Politikai irodalom-elhárítás? És az irodalmi irodalom-elhárítás? Abból is, ebből is kapott épp eleget Matyi. Matyit egyik sem kímélte.

Ha a magafajta nem segíti.

Talán ha elővennénk Matyi regetervét. Regénykezdesét. Amit leírt a tervezett könyvéből, jelezve, miről szeretne valamit összehozni. Kanyarítani. A '80-as, majd a '90-es években.

Eddig elő nem vette volna! De, úgy látszik, nincs mese.

Pár sor; András, Németh – amúgy azoknak csak „Vári” – íróasztalának rejtekén. Azóta őrzí.

Ha ő ezt odaadta volna a tartótisztjének?! A kopórege első jegyzeteit. (Hogy mire jutott, nem tudja; rég eltávolodtak egymástól. Matyi tán nem is emlékezett rá, hogy az első kopórege-jegyzetek egy példánya nála maradt. Akkor, amikor.) Kapott volna ezer forint jutalmat.

Sosem kért, sosem kapott. A végén virgácsot.

Virgács, Gorbács.

Amit érdemelt. Amire rászolgált.

De Matyit hogy adhatta volna ki? Igyekezett maga is megfélelkezni róla. A múltkor jutott neki eszébe. Belenézett.

Az első jegyzetéből kiderül, hogy éppen a vége hiányzik. Ami rá is vonatkozik. Mert nem tudta befejezni – gondolatban sem. Kikerekíteni persze, de azzal zárni, odajutni, hogy kiderül, ő is jelentett róla.

Egészítse ki? Van hozzá joga?

Megírni pláne nem tudja. Mert ezek csak jelzések, magának, miről kellene írni. Amiről lehetne, lett volna érdemes.

Nálánál ki ismeri jobban Matyit? Tudja-e rajta kívül bárki, hogyan folytatta volna? Ha megéri.

Folytathatta! De annak a kéziratnak nyoma veszett. A család nem vergődik ilyen aprósággal. A felesége alig győzi kivárni a gyászév leteltét, összeáll az első kérőjével. Mármint heverőre csábítójával. Szerette, de hát az élet.

– Az élet nem állhat meg.

Hogy tehetné.

Mivel nem gyanúsítja Katit, aki épp hogy özvegy lett, még ki sem sírta magát.

Épp eleget írt a barátjáról ahhoz, hogy most helyette befejezze. A regényt nem, ahhoz nincs bátorsága, ereje még annyi sem. Nem ír ő. Csak jelentésíró – volt, egykor, örök szégyenére. De abban azért kikupálódott! Miképpen csaphatja be olvasóközönségét a politikai rendőrségen! Kaptak – tőle – a pofájukra.

Persze amit Matyi eddig leírt, legföljebb esszéregény lehet. Csonkán, bénán. Ő igazi regét írt

volna! A történetből bomlik ki... az, amit ki akar mondani. Anélkül, hogy kimondaná. Legföljebb valamelyik hőse. De nem egyenesbe....

Akkor lássuk a medvét!

Még egyszer, utoljára.

Hogy ezzel is segítsen a komájának.

Keresztkomaságba is keveredtek.

Hogy haragudhatott rá!

Ha megbocsát, ott fõnn a mennyben, neki.

Ha nem, hát nem. Ő megteszi érte, amit megtehet.

A kéziratnak egyszer csak vége szakad. Mi nem lett volna belõle, ha békén hagyják! Engedik alkotni.

Nem, ma sem.

Nem csonkán maradt, hanem csonkán-bonkán félbe – se. Mert ezek csak elmfuttatások, elmerõppentyûk, emlékeztetõk a fejében tán már akkor meglévõ regényhez.

Vagy mégis befejezte? Csak még nem jelentette meg... Félbe maradt.

Matyit kiszorították a sajtóból, az irodalmi életbõl, mindenhonnan. Kiszorították, elszigetelték. Nem rítt, mint a fürdõbeli nevezetes nõszemély. Tiltakozás nála a tájnyelv. Ha ti így, õ amúgy. A sajtóján, édesanyjáén. Amit csak az ért, akihez köze van. Az értékkel, akinek ez érték. A magunké. Ami a miénk. Csak a miénk.

Nem biztos. Ami a miénk, az az egész nemzeté. Sok kicsi sokra megy: nemzetté. Néppé, nemzetté.

Mi a különbség nép és nemzet közt? Például mintha Wass szidná a népet, hogy a nemzet az igazi. Biztos, de: a nép maga a nép. A tömeg. Amikor öntudatra ébred, válik eggyé a többivel s születik újjá nemzetként. Nemzet, nép nélkül, hogy lehetne. És megnyomorítani a népet szokták elsõnek, azzal kezdik, hogy a nemzet megalázásával tetõzzön az elnyomás. Vagy épp fordítva.

Nem tudja; hogy szállna vitába Wass Alberttal!? Eszében sincs. Wassnak, Márainak majdnem mindenben tökéletesen igaza van. Ahogy szinte mindig igaza volt Varga Mátyásnak is. Aki nekik Matyi marad. Ha elátkozta százszor, akkor is a legjobb barát – annak érzi: Németh Bandi, néhai „Vári Béla”.

A többiek álnevét – persze, fedõnevét – honnan tudná? Nem mutatták be õket egymásnak. Igyekeztek egymástól is elszigetelten kezelni az ügynõkeiket. „Vári”-nak, akarja mondani Némethnek lett volna kedve föltérképezni a hálózatukat, de hogy sikerülhetett. Volt kire gyanakodnia. Akiknél sejteni lehetett, hogy hasonló cipõben járnak, nem egyszer bizalmaskodva ráköszöntek, rákérdeztek, na, hogy vagy, hogy ityeg a fityeg, te is? Én is, mi is. Szép idõnk lesz! Fõladat töméntelen...A búzatermés? Na, Isten álgya... Ennyi, semmi több. Te is? Lehetett így, úgy érteni. Ki hogy vette.

Le nem leplezhették magukat, mert akkora taslit kaphattak, hogy kiesnek a kenyérkeresõ helyükrõl.

Németh Bandi kisvárosi népmûvelõ nem a munkanélküliségtõl félt. Kezdetben attól, hogy nem tud kenyeret adni a kis családnak. Feleségének, három gyermekének. Elõbb egy, aztán kettõ, végül valóban három családjuk lett. A második volt készülõben, amikor lebukott. Ahogy észbe kaptak, emberünk zsarolható!

„Segítsd a lebukottakat!” A szocialisták, kommunisták, vadliberálisok igen, de mi, nemzetiek? Nálunk ilyen összefogás, összetartás, összefogódzás, egybekapaszkodás talán sosem volt. Ha nem számítjuk ide Rákóczit, Kossuthot, Ötvenhatot. Ha – morog Németh Bandi tovább 2000-valahányban is – egy magunkfaját lekapnak, magára marad, nem istápolja senki, vörös segély híján fehér (pláne ha lenne: magyar) segély nem léteztén úgy magára marad, mint az ujjam.

Az ujjam. (Mármint az övé.) (Persze vehetjük a tiéd is.)

Hogy lenne Németh „fehér”. Ahogy „vörös” sem. Magyar.

- Se jobb, se bal, magyar!
- ...keresztény és magyar! – igazítanak ki.
- ...magyar.

Mert úgy veszi, miért ne tartoznánk együvé az Isten nélkül élő, de velünk tartó, velünk azonosuló, nemzetünkért bármire kész, meg a nem keresztény, például zsidó (ha lenne, de alig: mohamedán, brahmanista, Buddha-hívő, sintoista...), ám nem csak nyelvükben, szellemükben is magyar emberekkel?

Magyar...

Ezzel bántották meg a legjobban „azok”. A kommunizmus hívei. Akik rájuk (pontosabban: ránk) akarták kényszeríteni nemzetietlen, népellenesség, tömeggyilkos, rablóbanda-szellemű, haramiaerkölcsű hitüket. Ha az egyáltalán hit, és nem valami más. Amilyen a náciizmus (lehetett, mert effélével, hálá Istennek, ritkán találkozni). Meg a rablókapitalizmusból újjászülető, az egész világot bekapni igyekvő, behálózó, betérítő-leterítő, kifosztó, a fogyasztás – zabálás! - rabszolgájává süllyesztő pénzeszsákok rémuralma. Átlépve országhatárt, meghágyva nemzeti szellemet, népi, avagy épp polgári öntudatot; mindent, ami akadályozza terjeszkedését, szabad terjedését, vámmmentességét, korlátlan uralmát az Észre, pontosabban a Hasznon túl leginkább a Pénzre hivatkozva. Lesz belőle – van is, szerte, ha szétnézel Földgolyónkon – olyan önkény, amilyen a Nagy Francia Forradalom, a nemkülönben Nagy Októberi Szocialista Forradalom, meg amilyen a Nagy Náci Pokol lehetett.

„Forradalom”. Hogy lett volna ezek közül egy is forradalom? Amilyen mifelénk szokás. Nálunk, magyaroknál. Közép-Európában. A magyaroké ('48-ban, '56-ban), a cseheké ('68-ban), lengyeleké (a '80-as években)!...

Még hogy Negyvennyolc, Ötvenhat, rettegtek Hatvannyolctól és a Nyolcvanas évtized Szolidaritásától is! Hogy tele lett a gatyá! Mekkora készültség... Sem az egyik, sem a másik idején nem kellett neki ezeket szolgálnia – a látszat szerint sem -, így még szabadabban élvezhette... Azonosulhatott kedvére a csehekkel és a lengyelekkel. Magában. A Szolidaritás önkénybomlasztása idején már benne volt a slamasztikában. Hogy annak ellenére.

Mint tettük valamennyien. Valamennyi szabad magyar.

A rabságban.

Lehetsz-e rabként szabad? Szabad, amikor éppen hogy fogoly vagy. Rabláncot még nem fűztek kezedre, lábadra, de anélkül is érzed, nem moccanhatsz. Anélkül, hogy ne ütnének le. Visszakézből, szembe.

- Józsi! Józsi tedd ezt, józsi, tedd azt, józsi, takarodj, józsi, nem érted? Józsi, hát hiába beszélek neked? Józsikám, a rohadt életbe... A pofád befogd (józsi)!

És puff, már úgy orrba vágta, hogy. Húsz év, mit húsz, negyven év múltán is megemlegeti az egykor letaglózott rab. Aki most már végre szabadon ugathat. Bele a világba. Mintha bárkit érdekelne.

Némethnek a nagybátyja volt foglya jó tíz évig a magyar állami büntetés-végrehajtásnak. Miért, persze hogy. Előbb '56 előtt pár év, utána annál is több ötvenhatért. Még jó, hogy nem akasztották föl.

Elgondolható, milyen szellemben nevelkedett a szerencsétlenje. Rákositok, Kádártok idején. 1950-től, hogy világra hozta a gólya. Mert őket még az hozta, a szárnyával egyensúlyozva kéményünk tetejéig, ott a szabadkémény lyukán bepottyantva éppen szülőanyád ölibe huppantál.

Szép kis érkezés volt! Éppen akkor vitték el anyád testvérét. A föld miatt. A földért. Mert az kellett nekik: a másé. El vele. El, a földdel. El, mindent el. És ott ütötték a család szeme láttára.

Németh ezt csak hírből hallotta. A családi mesékből.

- Most nekünk hiszel, vagy a családi dajkameséknek?!

Ő hogy hitt volna „azoknak”. „Azok”-nak soha egy bitang pillanatra sem.

„Józsi” – „józsi” – volt „azoknak” mindenki. A tömlöcben. Hogy a munkatáborban is józsi

voltak-e, arról nem hallott. A családnak csak a börtönökről volt valamilyes fogalma. Bátyusnak köszönhetően.

- Nem fogod be...

Befogta, szegény, de teljesen mégsem lehetett. Odahaza az anyja, húga csak-csak kiszedett belőle valamit. Annyit, amennyi éppen elég volt ahhoz, hogy egy életre meggyűljék a kommunizmust.

A kommunistákat nem, mert láttak éppen elég balfácán komcsit, aki soha senkit meg nem tudott volna ütni, csak nagyon hitt a hihetetlen ötvenöt éves terveikben, a mindent kiegyenlítő, a világ görbeségeit tisztára kiegyenesítő, minden tekintetben tökéletes csajkarendszer magasabbrendűségében. Ráadásul az ávósok közt is akadt (egy-egy), aki ember maradt.

Nyilván így lehetett a nyilas bagázsban is.

Csak az egyik esetben mindenkit kupán vágta, a másik csapat viszont máig érthetetlen. (Ha nem is érthetetlen.)

Kitől, mitől?

Bandi, Bandi, Németh Bandi... Mit kell ilyesmin rágódnod? Ráadásul jó húsz évvel az úgynevezett rendszerváltozás után.

Ha nem vergődött volna ilyen apróságokkal, nem ússza meg szárazon – tiszta lelkiismerettel – azt a „jelentésíró” dolgot. Mert éppen hogy.

Ez a „lelkiismeret”. Állítólag a végén – az utolsó pillanatokban – a hóhérok is megtérnek.

Nem hiszi. (Ő sem, nem csak mi nem.)

Volt rá példa.

Az ellenkezőjére még több.

Odahaza, nagyanyjék falujában máig úgy tartják: aki valami nagy bűnt követett el, a büntetést nem ússza meg. A falu föl nem jelenti, bármit követett el, a falu megőrzi a titkot, ki nem adja a külvilágnak – ide tartozik rendőrség, csendőrség, bíróság, ügyészség, tanács, községháza, jegyző, adóhivatal, minden, de minden, ami tőlük idegen, távoli, érvénytelen -, de magában ítéletet hoz. Borzalmas kínok közt távozik az élők sorából, nem ússza meg hirtelen halállal, csöndes elalvással, nem: ott nyöszörög évekig az ágyában magatehetetlen... Hogy poraiban sem nyugodjék: olyan bűzt terjeszt a sírhant körül, ahol hogy nyugodhatna békével... Dögszag, elviselhetetlen – évekig. Míg csak emlékeznek gaztetteire. Amíg egy ember is él a földön, akit bántott, akivel igazságtalan volt.

Így igaz.

És nincs igazuk?

Hogy nyugodhatna békével? Békében.

Az, aki.

Aki a saját fajtáját bántotta.

- Minek ez a kirekesztés, koma? Minek.

Igen, mert már megint.

Bezzeg „azoknak” – ugyanazoknak – „Az idegen: szép!”. Már hogy a csudába ne lenne (volna) az.

Na, ne, nem követjük Varga Mátyás eposzírót.

Azzal ugrasztotta egyszer Matyi „azokat”, hogy terjeszteni kezdte magáról, hitregét ír!

- Mit, hitregét?! Kinyomozni, lenyomozni, operatív intézkedéseket hozni, a technikát beszerezni, lehallgatni, kihallgatni, lefűlelni, elolvasni minden leírt és le nem írt gondolatát, utána!

Szimat.

Kész ideg volt az osztály. Az is maradt, ha Matyi csak szóba került.

- Vegyük körbe! Egy ügynök balra, egy középre, egy jobbra, egy a háta mögé, kettő amoda. Öt...

Majd az összes városi ügynök a nyomába eredt. Így sem jártak sikerrel.

- Hogy az a... (rézfán termett...)! „Vári”-kám, miért szabotálja a munkáját?!

Magában bíztunk pedig a legjobban. Maga van hozzá a legközelebb! „Vári”, ha ezt ki nem deríti, arról kódul, mehet segédmunkásnak! Ha egyáltalán...

Hol osztályt ejtett ki egyszer véletlenül a tartója, hol alosztályt a tiszt elvtárs, aki a nyakára járt a Szolgálattól.

Ha csak kiejtette valaki a „hit” szót, kikészültek.

- Hit, mi az, hogy hit? Csaknem Jézus Krisztus hite? Nehogy már.

Annak vége. Az belebukott. Elüldözték, kicsapatták. Addig kerülgették – forró kása

helyett – a kutyák a bármiféle hittel hívó embert, míg tönkre nem tették. Meg nem kísérelték a kikészítését.

Mert valóban, sokan inkább föladták. Mások. Akadt épp elég, aki így sem hagyta magát. Ki visszafózott, ki meg csak kapta magát és odébbállt egy házzal.

Került, aki egy hazával.

Városról városra, munkahelyről munkahelyre. Menekülni előlük.

Hogy lehetett volna. Utolérték! Bárhová bújtál.

Amerikában is. Oda tán mégsem ért el a kezük. Már hogyan.

Varga regéjét... hogy fejezhetné be? Rakhatná rendbe, fűzhetné tovább a mesét. Mesét? Azt, ami az igazság velünk kapcsolatban.

Övele, aki sosem hagyta magát, de nem ment fejjel a falnak. Szép csöndben fűrészelte alattuk a fát, egészen pontosan azt a faágat, amely éppen tartotta őket - egyiket, másikat, sorban. A legkeményebb ellenállóra börtön, éhenhalás várt. Vagy a magafajta, akit beszorítottak. Megszorítottak, és azt tette, amit – gondolta! – tehet az adott körülmények közt. Rosszat sosem. Ártani senkinek. Nem volt olyan Isten!

Nem lehetett.

Lehetetlen lett.

Hál' Istennek.

Hogy az ő sírjából olyan bűz terjengjen...

Nem és nem.

Varga Matyi néha jól kibabrált velük! Azon túl, hogy hitregét ígért nekik! Csak később árulta el, hogy valójában (mítosz helyett) mindössze eposzt készül írni. Hexameterben.

- Miben?!

Hexameter.

- Miért nem azt mondta!?

Mindjárt.

Rögtön megfenyít.

- Na jó, legközelebb azért...

Ne ugrassza őket.

„Hexaméter”. Jó, hogy nem méterrúd.

Az, az.

„Hitrege”. Az kellett nekik. Titkos nyelv! Halandzsa, vagy mégsem, mi?!

Mi, mi. Mi nem!

- Hősköltemény?! Csaknem '56-ról lenne szó benne?

Benne nem, de tán kívül.

Suttyomban.

- Velünk ne élcelődjön az elvtárs.

Eltvársad neked a bohém muraközi körösztyanyád térde kalácsa közepibe a vaskampó szélén az első görcs iafia lánya (micsodáján a masli).

„Eltárs”. Pedig a végén majdnem beleszokott. Németh, hogyne. Németh, aki „Vári”.
Hogy miért lett „Németh” Vári – illetve „Vári” Németh -, már ő sem tudja. Ő, akin az ostor csattant. De még mekkorát!

Matyi találta ki ezt az örültséget: arra gondolt, az ávos világról tervezett regényében „Németh László” fedőnevű íróról, „Illyés Gyula” fn. költőről, „Fekete Gyula” álnéven körözött uszító író személyről is említést tesz a kopók általa szerkesztett, kitalált jelentéseiben...

Mit kap, ha ezt akkor elárulja „azoknak” – azoktól.

Nem voltak ellenére a csinos nők! Attól Isten ments. Sőt.

Persze ezzel sem dicsekedett. Nem is volt mivel. Miről. Akkoriban még egészséges volt a férfi, meg a nő, nem egyneműek közt folyt a nemi élet, mint amire szoktatna bennünket „Amerika” – az „Amerika” fedőnevű hazugságvilág. Hogy nincs fiú meg lány, csak egyik, másik személy. Nincs úr és szolgál, csak ember. Nincs szegény és gazdag, csak szabadság: annak a szabadsága, hogy mindenki annyit szedjen össze, amennyire képes.

„Szolidaritás”, sőt, „testvériség”. Az hiányzana ezeknek. Annyira, amennyire a minap Moszkvának. Most Amerikának.

Vigyázz, lehallgatnak távlehallgató úrkészülékükkel. Állítólag már nem csak a leveleidet olvassák el a postai elhárító-részlegeikben, elolvassák a világhálón továbbított villámleveleidet, ha nagyon akarják, a pusztá gondolataidat...

Most légy okos, Döme!

„Ezekkel” szembeszállni... Mint „azokkal” sem nagyon lehetett.

Tette, aki tette.

Matyi, mondja tovább – magában – (magának?) Németh, egyszer nem elkapta a későbbi helyi ávófőnök leendő asszonyát?! Még az egyetemen történt. Vizsgára vártak, sorukra a tanár irodájánál, amikor egymásba botlottak. Matyi, meg az a helyre bögyös tyúk. Akkor még csak jércike volt, de már-már bögyös akkor is épp eléggé. Annyira, amennyire kell az efféle első pillanatban ránk törő fékezhetetlen indulathoz.

Matyi, gondolhatjátok, épp eléggé tele volt a reggeltől reggelig tartó tanulástól. A micsodája is tele volt – ő maga mondta -, nagyon elege van az egészből. Olyasmit kell megtanulnia, amit soha többé a szocialista magyar tanoda-világban nem fog használni, de rájuk erőltetik! Jó, bemagolja, ám aztán.

Adott neki.

Éppen túl volt a vizsgán, föllélegzett. Ezt a fölszabadult pillanatot használta ki Matyitok: kézen fogta és bevezette az első üresnek tűnő helyiségbe, és ott a sarokban a padon magáévá tette a későbbi ávóosztisznét.

Amikor jóval később kiderült, kit kapott el - akkor abban a szent pillanatban, mielőtt még éppen be nem hívta a vizsgára a hölgyeményt a tanár, az utolsó (előtti) pillanatban rámászott a bögye hegyibe -, leesett az álla.

Nem részletezte, de el tudjuk képzelni!

Jaj, mehetett a nagylány vizsgáznia. Abban az állapotban.

Ment, hogyne ment volna.

- Hallod, te egy ávosnéra másztál!

Jó, hogy nem tudta meg a férje. Később, akkor, amikor.

- Rád dufláz, vigyázz!

Ne.

Kuni Márta volt, az.

Ne mondd.

- És nem vágta a fejéhez, hogy piszok ellenforradalmárral nem követ el ilyen ekkora akármit?!

Hadd el.

Nyilván nagyon elszibbadt a vizsgaláztól.

Ő igen.

Amikor egyszer Óvárt összefutottak (nem az ávh-n, nem, oda Márta nem járt, csak a férje, Matyi meg csak ha vitték), szolid Szervusz! Szerbusz-szal üdvözölték egymást.

- Ti ismeritek egymást?

- Még az egyetemről.

Jó, hogy az ura, Szlovák nem küldhette Bandit a nyomába. Ha már egyszer ilyen jól összejöttetek, a... - és kimondhatta volna, micsoda egy nőszemély lett belőle. Még mielőtt beállt volna a III/III-as kiszolgáló segédszemélyzet sorába feleségként. Mikor a rendszerváltás előtt összefutottak és megtudták egymásról, merre vitte őket a kiszámíthatatlan sors, éppen szembe egymással, már az utolsókat rúgták a politikai rendőrségen, és a tiszt urak közül mindenki azt leste, hova érdemes állni. Akkor már Matyi is majdnem azt csinált, amit akart.

Legalábbis erről az időről egy szem kopóirat sem maradt fenn. Egyikünkéről se! Szépen eltüntették.

Matyi akkor már éppen hogy! Még jól jött volna a hivatásos politikai rendőrségi tisztnek az efféle kapcsolat. Matyi nagyban szervezte az ellenzékét. Hogy ne mondja Szlovák Vargának: sógorság, komaság.

- Szóval te egy... - szóval ő egy ávos feleségével hetyegett.

Akkor még nem volt az.

- És ha az lett volna?! Azzal vágsz igazán alájuk!

Hagyjuk.

Szóval te.

- Fűrészlé, fűrészlé, a komonizmus mög csak irult, virult! Legalább mögfertőztetted volna!

- A lött vóna jó! Időbe.

Így mondják, Matyi komái ugyanúgy beszélnek, mint tervezett regényének szereplői. Az ű nyelvükön akari mögszólaltani a könyvét.

- Persze a könyvibe nem vösz be, mit tött avval a csöcsös nagylánnyal! Még a komonizmus kellős közepin. Nehogy mögtudja az asszony.

- Maj ha bolond lösz.

- Jó mondod, a kellős közepibe! Ottan fűrészlé.

Ő hogy.

Nehogy már.

Nagyon készültek a barátaik a legújabb, soha meg nem jelenő, mert el nem készülő regényre. A kopófélékről írandóra. Írottra.

- Írottkőnél mönt ki a testvéröd?

Hol, ha nem ott. Zarándkilsőn.

Hogy mit szóltak volna az ő nyelvükön írott írottakra, most már nem tudjuk meg. Bár eddig minden valamennyire is róla szóló Varga-írást nagy örömmel fogadott a nép. Mármint az olvasó nép, amikor még megvolt. Hogy a nemzet mit szólt (volna) hozzá, nem derült ki, mert a baloldali azért, mert jobboldali, a jobbos mert balos, az avangardista hogy túlon túl földhözragadt, a „népi” hogy eléggé „városi”, a konzervatív meg: mit újítgat ez a tökéletlen? A megveszekedett újító szerint pedig eleve a hagyományok nyelvén rőfögő semmi iromány a Matyié.

Elege is lett belőlük.

De az a fűrészelés...

Melyik.

Volt elég.

Matyi olybá vette, valami öröme neki is lehet a kommunizmus javán (azaz rosszán /netán a hasán/).

Amúgy Varga mindenben csalódott. Kiben utóbb, miben előbb. Avagy fordítva. Amiről rendre beszámolt Némethnek. Igen, Bandinak, aki közben.

Nem közben, akkor már abbahagyhatta.

1983 után már szabadon megethette, nem kellett attól tartania, hogy lelepleződik.

Mármint hogy magát mért árulná el?

De vajh nem nyúlnak-e utána?

Nem egyszer.

Érezte, tudton tudta, hiába. Ezeknek... „Azoknak” többé egy mukkot le nem ír.

Matyit viszont, ahol lehetett, segítette. Melléállhatott, most már nyíltan. A tartomány szinte valamennyi falujában és városában megfordult Varga Mátyás könyveivel. Az ő javaslatára vitték házról házra. Befoghatták volna a csőrét, de ez nem sikerült, Nagy-Zaránd, sőt, azon túl, a fél ország közművelődési szakemberei ismerték, kitűnő volt velük a kapcsolata. Színész, maga az alkotó, irodalmár (mindig valami jó kis hármast összehozva); rendre óriási volt a sikerük. Matyi kitűnő szónok, okos elemző. Szenvedélyes igazságkereső.

- Nagy-Zaránd, csókolom, az hol van?

Mert persze volt ilyen okvetetlenkedő is. Matyi szépen elmagyarázta. Hogy az Őrvidékkel elrabolt napnyugati részekből a Lajta-bánsággal visszacsatolt Kilső-Zarándon túl az Alföld kellős közepén megbúvó Közép-Zaránd, valamint az erdélyi hegyekre kapaszkodó, a havaselvei király birodalmába csapott Belső-Zaránd tartozik bele. Utóbbiból csak kis darab, csonka Belső-Zaránd van a mai Magyarország határain belül.

- Nagy-Zaránd? A világ legszöb, legszeretreméltóbb, leginkább hazának való része, amely a mindönség kezdetitől a miénk, az vót és az marad örökétig!

Ilyenekkel traktálta föllazulásra már igencsak kész magyar népünket Varga Mátyás, s nyomában Németh András (néhai „Vári”). És, mint az előbb jeleztük, már akkor kezdte A mindenségit! mindönséginek mondani, s tán előbb-utóbb megtudjuk, írni is.

A ránk állított főkönyvtáros, Kocsis ilyenkorra már „elment dézsába”. Jól hallod, Dézsába.

Rajta maradt! Mert ha nagyon részeg volt, francia tudását fitogtatta. Valamelyik könyvtári folyóiratban olvashatta, annyiszor került a szeme elé ez a kifejezés, hogy ráragadt.

- Nekem most olyan Dézsa vü érzésem van!

Így mondta. Vagy úgy, hogy Dézsa vü. Ahogy kicsúszott a sörhabos száján. (Mert sört azért csak csak ivott.)

- Neköd is?

Mert Matyi már akkor ugratta. Persze, hogy tudtuk, mit akar! Mire föl jár a nyomunkban, jön könyvbemutatóról nyilvános lapszemlére, irodalmi estről költői teadélutánra. Szóval Dézsa a szomszéd Zarándból.

- Itt van Dézsa.

Ilyenkor több sem kellett, mindenki még jobban tartotta a száját. Matyi nem, Matyi ilyentájt más hullámhosszra kapcsolt, sebességet váltott, hangot áthangolt, és aprította. Megugrasztotta, hogy legyen miről irogatnia.

- Hallom, elbeszélést írsz.

Dézsa, akarjuk mondani Kocsis (akkor még „Baráth Mihály” is, de hogy „Baráth” a valódi hálózati neve, csak később tudtuk meg, amikor megjöttek a baráti kör tagjainak címzett levéltári paksaméták az elhárítástól már jóval 1990 után).

Még hogy „Baráth”, Dézsa!

Ha ezt tudták volna a tartó elvtársai!

Ezzel az elbeszélésírói tervével le lehetett venni a lábáról. Ilyenkor Kocsis egész megértően tudott jelteni Vargáról. Látták az egyik fénymásolaton: nem is olyan rossz fiú ez a Varga nevezetű célszemély, megtevesztették, egy kis segítséggel jó útra lehetne téríteni. De azokat, akik mögötte állnak, uszítják, ellenünk gerjesztik, valóban ki kéne kapcsolni. Varga író helybéli személy ideológiailag nem elég képzett, ezért emlegeti annyit a polgári írókat, költőket satöbbiket.

Dézsza.

- Ezt a satöbbit, ezt a stb-t kérném részletezni!

Szegény, mennyire nem tudta, mi teszi lehetetlenné, hogy bármit megtudjon a tartomány első szervezkedő ellenzéki csapatáról.

Baráti társaság, semmi több. Volt osztálytársak, iskolatársak, szaktársak, ugyanahhoz a kis helyi közösséghez tartozók, némelyek szesztestvérek (hogy „sógorok” és „sógornők” is, nem jártunk utána), szóval volt miért összetartani. Kiszűrve azokat, akik nem oda valók. Közéjük! Hogy lehetett volna oda befurakodni.

Dézsának semmiképp. Beosztott besúgótársainak még kevésbé. Azok nem voltak ilyen rafináltak. Jó, Dézsáról ők már mindent tudtak, de az idegeneket valóban képes volt megteveszteni. Pesti, ne is mondjuk, budai írókat! Más művészeket. De ezek a kis – kezdő – spionok a második szavuknál leleplezték, mert elszólták magukat.

Idegent be nem engedtek volna maguk közé. Ismerlent nem, de őt, Németh Bandit igen. Honnan tudták volna. Hogy köztük van, velük egy, óvodás koruk óta játszótársuk adja ki őket?

Ki? Föl.

Sem ki, sem föl. Sem le.

Se meg.

De, éppen hogy, ott volt köztük.

Nem kellett közéjük küldeni, nem volt szükség közéjük beépíteni, a társaságra szabadítani, nyomukba szegődtetni, minden lépésüket figyeltetni, szavukat, levelüket, táviratukat, bármiféle üzenetüket, távbeszélgetésüket ellenőrizni, álmukat megfejteni.

Ott volt ő. Köztük. Beépítés nélkül beépült. Mert velük, majdhogynem bennük élt.

Mint, hallja Németh András, a szomszéd tartomány honismereti lapjának a főszerkesztőjéről közvetlen a neje jelentett. Az sem beépült, még csak be sem feküdt. Jó, lefeküdt, ám. Majd' naponta, mint oldalborda. Nem befeküdt magát a szerkesztő ágyába, hogy „onnan” – azaz abból a bizalmas helyzetből – jelentsen róla? A szerencsétlen flótás, vesztére, beleszeretett.

Nem tudni, hogy utasították-é erre eredetileg, vagy csak így alakult. Már benne volt az ágyban, amikor erre fölkérték, vagy szánt szándékkal azért vonult a felelős szerkesztővel ágyba (hogy most melyikükébe, mellékes!) (annyira azért nem, de most a részletekre nincs idő, megy a vonat), hogy onnét tudósíthassa a tudósítására áhítózókat.

- Az ágyadból jelentett?

Mert neki (is) elmondta – hogyan, úgy '95 táján, amikor a koma rádöbbsent a róla szóló jelentéseket olvasgatva. Neki, Némethnek, aki korábban, ugye. Csak ez sem tudott róla. Ahogy lassan Németh sem emlékszik semmire. Nem azért, mert szégyellné, hisz nincs miért szégyenkeznie, de valahogy homály borul az egészre. Nem az agyára, csak erre az egész mocskos világra. Arra, amihez hogy lehetne köze, amikor ő ezekkel a fiúkkal tart! Barátaival, akikkel együtt ette a papsajtot az árokparton, akikkel együtt lopta a meggyet a kertekből, ahol néha úgy betintáztak, hogy Dézsza akár hordónak is képzelhette volna magát a helyükben ilyenkor, azokkal, akik. Akikkel gyakran egyugyanazon lánynak udvaroltak, mert ami szép, hogyan, miért ne tetszene a kislány valamennyiüknek. Matyi fiatalabb nála, de nem ugyanabba a kilsőzarándi lányba szerettek bele? Szerencsére még csak tizenegynéhány évesek voltak (Bandi 19, Matyi 14), így volt idő a kibékülésre.

Vívóként, versenyen ismerkedtek össze.

Róla, ő, írjon.

Mit gondoltak ezek.

Hogy képzelhették.

- Le az oroszokkal!

Ezért kár volt, nyugtatta az apja, amikor a fiú kiszabadult az előzetesből.

- Erre tanítottalak?

- Apádnak igaza volt – nyugtatta később Matyi, amikor a demokrata kör szervezése

közben, félig illegálisban, Bandi elmesélte, mi történt vele, hogy zászlóégető diákcsoport tagjaként a ruszkik ócsárlása miatt elítélték.

Nem mintha a környék ifjúsága ne tudott volna a dologról. Csak Bandi a részleteket is taglalta Matyinak. Ki, hogy.

- Persze hasonlók miatt engem is hányszor elkaphattak volna?!

- Pedig a lényeg: el nem szólnunk magunk!

Ha leiszod magad, akkor sem.

Könnyű mondani.

Matyi, Matyi.

Bandi, te!

Ghyczy György: *Új telepítés a Lehmann tanyán* - 2012 - akril, karton,

